

УДК 316.3:340.12

Налуцишин В. В. – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права, м. Хмельницький

ІНСТИТУЦІЙНА КОНФІГУРАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОРЯДКУ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Досліджено основні підходи до розуміння соціального порядку. Доведено, що первинним був природний порядок. Виявлено засади порядку, які властиві будь-якій концепції розуміння соціального порядку.

Ключові слова: суспільство, природний порядок, суспільний порядок, правовий порядок, соціальний порядок.

Розв'язання проблем соціального розвитку завжди перебувало в площині суспільного порядку, який, відповідно до філософсько-правової традиції, пов'язаний із прагненням суспільства знайти оптимальний спосіб співжиття всіх членів суспільства. Це передбачає усвідомлення людиною себе як частини природи, світу й суспільства, урахування нею моделей суспільного ладу, умов побудови світоустрою тощо. Такі теоретичні розвідки зумовили появу різних підходів до розуміння суспільного порядку, які у філософії права недостатньо вивчені та проаналізовані.

Основні концепції соціального порядку досліджували такі вчені, як Д. В. Андреев, Е. Г. Клеймьонова, О. І. Пешкова, С. В. Приживара, Н. В. Слоун, Н. В. Спиця, А. Л. Ступак та ін.

Метою пропонованої увазі статті є дослідження основних підходів до визначення соціального порядку.

Встановлення порядку тісно пов'язане з феноменом соціального контролю. Суспільний порядок у суспільстві виникає не спонтанно, адже йому передують утворення певних соціальних інститутів (сім'ї, роду, общини тощо), які виконують функції соціального контролю.

Форми здійснення соціального контролю в суспільстві, а також механізми та способи його реалізації є різноманітними й варіюються від традиційних до інноваційних. Традиційним

формам реалізації соціального контролю притаманне існування соціальних інститутів, які застосовують сувору систему нормування щодо певного виду людської діяльності. Ці соціальні інститути можуть бути формальні (держава) та неформальні (сім'я). Санкції, що застосовують ці види соціальних інститутів, різняться способом вираження, проте передбачають виконання одного принципу здійснення соціального контролю, а саме – закріплення допустимої поведінки за допомогою нормативного регулювання [1, с. 22].

Натомість інноваційні форми здійснення контролю ґрунтуються на свідомості людини, на її власному, внутрішньому самоконтролі. Таке уявлення про соціальний контроль як контроль, якого досягають завдяки позитивним якостям особи (почуттям обов'язку, спільності, відповідальності, толерантності тощо), а також організаційним властивостям держави, свідчить про те, що саме явище соціального контролю було наявне ще в часи формування суспільного порядку, зокрема природного порядку.

Упродовж усієї історії людське суспільство мало два основні начала – порядок і хаос. Саме в поєднанні деструктивних ентропійних і конструктивних негентропійних процесів, вічного хаотичного напруження та відтворювальної креативності полягає сутність життя [2, с. 152]. Порядок і хаос існували завжди. Першим був природний порядок, а першою спробою пояснити наявний природний порядок стала релігія, яку пізніше замінили філософія та наука, що були інтелектуальними спробами знайти, пояснити й проаналізувати порядок. Початковою метою філософії було допомогти пристосуватися до природного порядку, а отже, відповідати на питання: що таке благо; що істинно; як нам варто жити? Натомість наука мала своєю первинною метою контроль над природним порядком, а тому її головним завданням стало визначення того, як слід маніпулювати або використовувати природний порядок, щоб отримати бажане [3].

У своєму розвитку людина пройшла шлях від пристосування до природного середовища до розвитку здатності адаптувати реальну дійсність, зокрема соціальну, до власних потреб та інтересів. Згодом ставлення людини до світу стає складним, багатостороннім, багатозначним, адже людина набуває здатності усвідомлювати не лише внутрішні, історично сформовані потреби, а й предметний зміст навколишнього світу,

що є результатом минулого процесу становлення соціальної дійсності. Окрім цього, людина навчилась виробляти власну поведінку, передбачувати поведінку інших у певних ситуаціях, а також мати уявлення про те, якої поведінки мають дотримуватись інші [4, с. 186–187].

Таким чином, первинним був природний порядок, який визнавали ще наші предки, спостерігаючи за об'єктивними законами природи (чергування дня і ночі, зміни пір року, припливи та відпливи, процес народження та смерті тощо). Розглядаючи виникнення порядку крізь призму натурфілософського підходу, виокремлюють дві концепції у його поясненні: математичну й органічну. Математичну концепцію було сформульовано на засадах переконання, що лише математика здатна й дає змогу встановити порядок там, де панував хаос. Математичні дослідження наділяли вищим сенсом і породжували наукову парадигму, у якій хаосу місця немає. Органічна концепція заснована на ідеї, що всі істоти походять від істот, собі подібних [5, с. 120–122]. Згідно з органічним порядком, мета будь-якої зміни полягає в тому, щоб реалізувати в кожному організмі ідеал його раціональної суті. Майбутнє є визначеним, оскільки міститься в потенції в зародковому стані, у попередній основі. У ХІХ столітті біологічна (органічна) концепція сприяла появі праці Ч. Дарвіна «Походження видів шляхом природного відбору». У межах розвитку цієї концепції теоретики дійшли висновку, що навіть держава має природне походження, подібно до живих організмів. Органічний тип розвитку передбачає здійснення лише того, що вже закладено. Суспільство, система або індивід містять програму природного розвитку, яка передбачає весь спектр його функціональних можливостей.

На думку А. Л. Ступак, сферу суспільного порядку становить соціальний світ разом із частиною природного середовища, залученого людьми до їх життєдіяльності. Основним агентом упорядкування є люди, а тому будь-яке припинення людської діяльності щодо підтримки або зміни порядку призводить до розладу соціального життя. Основою природного порядку є об'єктивні закони природи, що функціонують незалежно від волі та бажань людей, однак суспільний порядок, його встановлення і підтримання потребують докладення активних людських зусиль. Отже, порядок виникає там, де між різними речами або

суб'єктами встановлюються стійкі та продуктивні зв'язки, що забезпечують цілісність, яка успішно функціонує [6, с. 116].

Комплекс цих зв'язків утворює відносно стійку структуру, конфігурація якої означена відбитком функціональної доцільності, їхню підпорядкованість нормативному принципу міри, відносну збалансованість протилежностей. Природний та суспільний порядок відрізняються тим, що основою природного порядку є об'єктивні закони природи, які функціонують незалежно від волі та бажань людей, а основою суспільного порядку, його встановлення і підтримування є активні людські зусилля. Якщо такі зусилля виявляються успішними і плідними, то соціальна система стає спроможною набути таку якість, як цивілізованість. Цивілізація – це штучна, багатоцільова соціальна система, яка прагне перебувати в динамічному стані рівноваги, здатна до самоорганізації та самовдосконалення, постійно докладає зусиль щодо блокування наявних небезпек деструкції та хаосу [7, с. 58–59].

Поняття цивілізації використовують під час характеристики загальних культурно-історичних принципів розвитку великих людських спільнот і соціокультурних суперсистем [8]. У широкому значенні цивілізацію визначають як високу стадію розвитку людства, яка замінила варварство, а у вузькому – стійку соціокультурну спільність людей і країн, що зберігає власну своєрідність і цілісність протягом значних проміжків історичного часу [9]. Цивілізацію створюють люди. Окрім цього, для створення кращої цивілізації першоджерелом мають бути нові цілі та цінності. Адже, як зауважують сучасні науковці, «система цінностей визначає так званий ейдос майбутньої цивілізації, утворює соціогенетичний код суспільного організму, детермінує якість життя людей» [10, с. 18].

Для існування цивілізації необхідним є суспільний порядок, а головна її вимога до власних підсистем і елементів – це вимога підкорятися чинним нормам і законам, відповідати заданим зразкам. Для успішного виконання своєї репродуктивної функції цивілізаційна система має регулярно, ритмічно-педантично відтворювати наявні порядки. З цією метою створюють низку соціальних інститутів, які не допускають безладу, підтримують суспільний порядок (система державної влади, правові інститути, політичні організації). Окрім соціальних інститутів, у процесі підтримання суспільного порядку важливу роль відіграють

традиційні виховно-регулятивні засоби, зокрема звичаї, традиції, моральні норми, а також засоби сугестивного (навіювального) психолого-педагогічного впливу старших поколінь на молодші [7, с. 58–59].

Отже, передумовою розгляду правового порядку є розкриття суті його буттєвого контексту – соціального простору. Суспільний порядок є водночас складовою порядку світобудови, а тому становить комплекс суспільних порядків (наукового, політичного, економічного, правового тощо). На думку Д. В. Андрєєва, суспільний порядок існує там, де суспільство сформовано з груп, каст, класів та інших соціальних утворень, які мають різні та навіть взаємопротилежні інтереси, тобто там, де воно є неоднорідним [11, с. 43].

Однак підхід, що описує процес формування порядку та згуртованості в суспільстві в межах соціальної теорії не єдиний. У літературі виокремлюють три основні підходи щодо підтримання суспільного порядку [12, с. 288]:

1) утилітаристський підхід – підтримання суспільного порядку відповідає особистим інтересам усіх індивідів, особливо в складних суспільствах із високим ступенем поділу праці та взаємозалежності людей;

2) культурний підхід, за якого чільне місце належить загальним нормам і соціальним цінностям. Людина – це суспільна та соціальна істота, оскільки за межами колективу, суспільства вона практично не може існувати. Як член колективу, соціальної групи, суспільства людина в процесі своєї життєдіяльності змушена взаємодіяти з оточуючими. Вона засвоює і підпорядковується певним правилам поведінки й обмеженням, сформованим у цих групах, тобто системі цінностей, правовим і моральним нормам, адміністративним приписам і рішенням, звичаям, традиціям тощо. Дотримання цих зразків діяльності й обмежень у поведінці дає змогу забезпечувати ефективну взаємодію людей у процесі їх життєдіяльності, а отже, підтримувати суспільний порядок у суспільстві [13];

3) підхід із позиції примусу, що підкреслює особливості влади й панування, а також соціальне значення таких інститутів, як армія, поліція, школа тощо.

У науковій літературі подано різноманітні підходи до розуміння сутності суспільного порядку.

Структурно-функціональний підхід (Т. Парсонс, Р. Мертон, К. Девіс, У. Мур). Представники цього підходу вважають суспільний порядок результатом взаємоузгодженого функціонування суспільства, його підсистем заради цілого як своєрідної системної якості (нормативного порядку, злагоди, стабільності, соціальної рівноваги, консолідації тощо). Тобто порядок розглядають як засаду стабільності й соціальної розбудови, умову конструктивного реформування та розумного стримування суб'єктивістських амбіцій, подолання соціальної зневіри й недопущення безладу, своєрідний соціальний баланс між індивідуалізмом, взаємодією людей та індивідуальною активністю, високою мірою особистих взаємосимпатій з одночасною повагою до особистості (розумний егоїзм). Головною перевагою цієї теорії постає виокремлення зв'язку культури, яку визначають як комплекс нормативних цінностей, спільних для соціуму або групи і соціальної структури суспільства, тобто сукупність соціальних відносин, що характеризують суспільство або групу. На думку Р. Мертон, суспільний порядок – це необхідна умова існування соціальної системи, завдяки збереженню та підтримці якої суспільство може стабільно, стійко та гармонійно функціонувати [14].

Конфліктологічний (марксистський) підхід (К. Маркс, Р. Дарендорф, Л. Козер, Е. Райт, Дж. Рекс). Таке трактування суспільного порядку полягає у використанні понятійно-термінологічного апарату соціальної нерівності, протистояння, напруги та навіть боротьби. Усе це стає своєрідною рушійною силою соціальних змін, утвердження суспільного порядку. Представники конфліктологічного напрямку стверджують, що суспільний порядок не буває нейтральним, адже завжди слугує класовим інтересам. Згідно з таким підходом, суспільний порядок розкривають через класову суть, тобто державу та право розглядають як засоби захисту й посилення капіталістичних інтересів [15, с. 43]. Прихильники цього дослідницького напрямку стверджують, що природним для суспільства є стан безперервного соціального конфлікту як неминучого породження соціальної системи. Так, Р. Дарендорф, пов'язує існування конфліктів з нерівномірним розподілом влади. Теоретики стверджують, що для кожного суспільства характерною є наявність соціальної групи, що займає панівну позицію в суспільстві та встановлює власні правила поведінки,

формує культурну традицію, яка починає домінувати. Оскільки всі інші соціальні групи мають узгоджувати власні дії з її законами, то це зумовлює соціальну нерівність і соціальну нестабільність. Керівна еліта діє у своїх інтересах, визначає порядок, згідно з яким, одні соціальні групи отримують переваги, а інші – ні. Незгодні з таким розподілом представники інших груп починають протестувати, прагнучи довести власну точку зору інтереси й цінності. Проте, оскільки переважаюча група ефективно використовує різні методи соціального контролю, то з метою уникнення бунтів у суспільстві та збереження комфортної поведінки його членів небажані елементи швидко ізолюють. Ізольовані індивіди, відчуваючи неприязнь до наявного режиму, починають активно формувати і впроваджувати власну систему норм і цінностей, утворюючи певну субкультуру. Теорія конфлікту роз'яснює безглуздість прагнення до формування єдиної культури, прийнятої всіма членами суспільства, а тому конфлікт визначають як властивий соціальній системі атрибут [14].

Модерністський підхід (П. Бурдьє, Е. Гідденс). Представники цього суспільного порядку визначають його як результат соціального конструювання, упорядкування соціального простору, його легітимізації (розвитку як процесу) та легітимації (закріплення як результату) певним суб'єктом дії – індивідом, групою чи класом [4, с. 186].

Постструктуралістичний підхід (М. Фуко). Концепція теоретика передбачає, що в суспільстві не може існувати єдиного культурного зразка, еталона соціальної поведінки, оскільки всі норми і цінності є соціальними конструктами. На думку М. Фуко, визначення того, що саме можна вважати нормою, дати досить складно, оскільки виникає безліч підходів і тлумачень, кожне з яких відображає наявність у суспільстві різних груп культурних цінностей, унаслідок чого порушується цілісність соціальної системи, розгораються конфлікти. За таких умов стає неможливим визначити норми та девіації, а існування єдиного соціального порядку стає сумнівним. Однак значний внесок у процес встановлення суспільного порядку як соціального феномена відіграє роль влади в суспільстві. Влада визначає завдання щодо встановлення загального суспільного порядку шляхом тотального контролю над усіма діями членів суспільства, а тому в межах цього підходу суспільний порядок і соціальний контроль є взаємопов'язаними та взаємозалежними

поняттями. Саме влада визначає правила й норми як соціальні конструкції, порушення яких тягне за собою ізолювання від суспільства з метою виправлення.

Системний підхід. Представники системного підходу описують суспільство як систему, що охоплює безліч самостійних та автономних і пов'язаних між собою різноманітними соціальними зв'язками елементів. Зокрема, Р. Дарендорф, У. Баклі констатують початкову присутність конфлікту в соціальній системі, який постає рушійною силою функціонування та розвитку соціуму. Безліч різноманітних елементів системи не можуть існувати в гармонії, адже між ними неминуче виникають суперечності й протиріччя. Згідно з концепцією У. Баклі, для підтримування стійкості та рівноваги між нескінченим різноманіттям елементів соціальної системи створено систему соціального контролю. З одного боку, вона є однією з багатьох інших соціальних утворень, а з іншого – має особливий статус, оскільки покликана врегулювати відносини між іншими системами, визначити межі їх взаємодії, встановити правила їх функціонування в суспільстві. Система соціального контролю має особливий статус серед інших соціальних систем. Вона, як і в інших концепціях, зберігає свій вплив і значущість у суспільстві, володіє значними ресурсами влади й управління, але водночас їй властива гнучкість, чуйність на зміни умов існування соціальної системи і ефективність у підтримці суспільного порядку. Отже, система соціального контролю має не стояти на місці, а постійно розвиватися. Тільки завдяки цьому вона здатна чітко відповідати соціальним процесам, задавати для них відповідний вектор розвитку.

Інтегральна соціологія (П. Сорокін). Цей підхід спирається на принципи структурного функціоналізму. Значну увагу її прибічники приділяють виокремленню типів соціальної поведінки. Так, поведінку людей можна умовно класифікувати на три типи: дозволено-належну (характерний найбільший ступіть жорсткості й регламентованості, чіткість і неухильність виконання вимог, що пропонуються), рекомендовану (має не такі суворі межі, але передбачає дотримання встановлених у суспільстві норм і правил) і заборонену. Зазначеним типам поведінки відповідають певні соціальні санкції (належна реакція, нагорода й покарання). Так, П. Сорокін вважає, що революція може допомогти в досягненні принципів виникнення та

функціонування суспільного порядку, оскільки такий стан постає додатковим стимулом для розвитку й прогресу соціальної системи [14].

Окрім цього, О.І. Пешкова, ґрунтовно проаналізувавши основні підходи до розгляду виникнення суспільного порядку, виокремила такі [16, с. 17–20]:

– соціально-філософський підхід. У соціальній філософії загальні підстави проблеми порядку суспільства найбільш плідно вирішують за допомогою з'ясування сутності соціального через поняття «діяльність», «відносини», «інститути», «розум», «людина як суспільна істота». Так, суспільні відносини розкривають внутрішню структуру соціального, інститути – стійке функціонування соціальних утворень, а розум – саморефлексію соціального;

– структурно-функціональний підхід до порядку. Під час обґрунтування порядку виокремлюють взаємодію індивідів, які утворюють вихідні соціальні спільноти. Згідно з цим підходом, структурування суспільства можна досягти за допомогою інституціоналізованих норм;

– соціолого-інтеграційний підхід, що визначає суспільний порядок як порядок соціальних відносин і соціальних дій. Підставою суспільного порядку постає взаємодія індивідів між собою, тобто соціальна організація;

– інституційний підхід, що передбачає застосування інституалізації відносно порядку суспільства;

– ціннісний підхід, змістові характеристики якого розкриваються під час аналізу методології дослідження (цілісності культури, структури соціокультурного порядку);

– діяльнісний підхід, що є найбільш конструктивним у сучасному суспільстві. Відповідно до нього, ціннісному аналізу підлягає діяльнісна основа порядку. У структурі діяльності наявні стійкі елементи, що є цінними для стійкості й стабільності порядку;

– синергетичний підхід, який застосовують під час аналізу порядку крізь призму загальної теорії самоорганізації систем, висуваючи дихотомію «хаос–порядок». Дослідники пов'язують подолання хаосу із формуванням механізмів стійкості, структурності, саморозвитку. Згідно з постулатами синергетики, виникнення впорядкованих просторово-часових структур у складних нелінійних системах зумовлює спонтанне виникнення

різних форм порядку, які відрізняються ступенем упорядкованості структур;

– історико-правовий та історико-політичний підходи, у межах яких проблеми порядку суспільства представлені в працях фахівців з історії політико-правової думки. У структурі порядку суспільства політико-правовий підхід визначальну роль відводить саме державній владі.

Підсумовуючи, зазначимо, що в літературі наявні різні тлумачення та підходи до пояснення виникнення й формування суспільного порядку. Попри таку значну кількість підходів, які іноді не сумісні один з одним, можна виділити ключові засади порядку, притаманні будь-якій концепції: 1) природний чи соціальний порядок виникає внаслідок лише систематизованих або циклічних дій; 2) порядок – це завжди існування правил, які передбачають також певні обмеження, заборони, контроль у суспільному житті; 3) порядок виникає там, де між різними явищами або суб'єктами утворюються стійкі, надійні та продуктивні зв'язки, які забезпечують їх цілісність; 4) порядок виник як антипод хаосу, безвладдю, нестабільності в суспільстві; 5) соціальний порядок завжди вказує на усвідомлення людиною власної соціальності та значенні людини на формування соціальної дійсності; 6) таке усвідомлення передбачає існування взаємності (поведінка кожного індивіда не випадкова і безладна, а тому має відповідати взаємності або доповнювати поведінку інших); 7) порядок вловлює елемент передбачуваності та повторюваності в суспільному житті (люди діють соціально лише якщо вони знають як правильно в конкретному випадку вчиняти й чого очікувати один від одного); 8) порядок вказує на стабільність і стійкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конфликт и социальный порядок : сб. ст. / под ред. В. Д. Виноградова, Ю. Н. Пахомова. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2002. – 212 с.

2. Спиця Н. В. Особливості взаємодії хаосу і порядку в самоорганізаційних процесах суспільства: проблема категорії міри в контексті дослідження Є. Сєдова / Н. В. Спиця // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2010. – Вип. 43. – С. 152–165.

3. Слоун Н. П. Основы общественного порядка [Электронный ресурс] / Н. П. Слоун // Практична філософія та правопорядок. – Харків : Центр освіт. ініціатив, 2001. – Режим доступа: <http://www.pravoznavec.com.ua/books/letter/320/%CA/24581#chapter>. – Загл. с экрана.

4. Недюха М. Соціальний порядок як атрибут політичної системи українського суспільства / М. Недюха // Українознавство. – 2006. – № 2. – С. 186–188.

5. Никитина Л. И. Концепции современного естествознания : учеб. пособие в 2 ч. / Л. И. Никитина. – Хабаровск : Изд-во ДВГУПС, 2008. – Ч. 1. – 138 с.

6. Ступак А. Л. Соціальний порядок як необхідна умова стабільності суспільних відносин / А. Л. Ступак // Держава і право. – 2011. – Вип. 51. – С. 115–120.

7. Філософія права : навч. посіб. / В. А. Бачинін, В. С. Журавський, М. І. Панов. – Київ : Ін Юре, 2003. – 472 с.

8. Сравнительное изучение цивилизаций : хрестоматия / сост., ред. и вступ. ст. Б. С. Ерасов. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 556 с.

9. Сучасна цивілізація: гуманітарний аспект / відп. ред. І. Курас // Діалог. Історія, політика, економіка. – 2004. – № 5. – 504 с.

10. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін. ; за ред. О. Г. Данильяна. – Харків : Право, 2016. – 488 с.

11. Андреев Д. В. Правовий порядок як різновид соціального простору / Д. В. Андреев // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2013. – № 1062. – Вип. 14. – С. 42–44. – (Серія «Право»).

12. Соціологія: терміни, поняття, персоналії : навч. слов.-довід. / уклад.: В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін. ; за заг. ред. В. М. Пічі. – Київ : Каравела ; Львів : Новий світ, 2000, 2002. – 480 с.

13. Приживара С. В. Социальная ответственность и социальный порядок [Электронный ресурс] / С. В. Приживара // Практична філософія та правопорядок. – Харків : Центр освіт. ініціатив, 2001. – Режим доступа: <http://www.pravoznavec.com.ua/books/letter/320/%CA/24577#chapter>. – Загл. с экрана.

14. Клейменова Е. Г. Социальный порядок как основа устойчивости социальной системы [Электронный ресурс] / Е. Г. Клейменова // Вестник Удмуртского университета. – 2014. –

Вып. 1. – (Серия «Философия. Психология. Педагогика»). – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnyu-poryadok-kak-osnova-ustoychivosti-sotsialnoy-sistemy-1>. – Загл. с экрана.

15. Мазурик О. В. Парадигми і методологічні підвалини соціологічного вивчення соціального контролю / О. В. Мазурик // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011. – № 941. – С. 41–45.

16. Пешкова О. И. Проблема социального порядка в системе социокультурной регуляции современного общества: социально-философский анализ : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / О. И. Пешкова. – Краснодар, 2008. – 152 с.

REFERENCES

1. Vinogradova, V.D., & Pahomova, Yu.N. (Ed.). (2002). Konflikt i socialnyi poriadok [Conflict and social order]. SPb.: Izd-vo SpbGU [in Russian].
2. Spytsia, N.V. Osoblyvosti vzaiemodii khaosu i poriadku v samoorhanizatsiinykh protsesakh suspilstva: problema katehorii myry v konteksti doslidzhennia Ye. Siedova [Features of the interaction of chaos and order in the self-organization processes of society: the problem of the category of measure in the context of the research Y. Sedov]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii, Humanitarian Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy*, 43, 152-165 [in Ukrainian].
3. Sloun, N.P. (2001). Osnovy obshchestvennogo poriadka [Fundamentals of Public Order]. *Praktychna filosofii ta pravoporiadok, Practical Philosophy and Law and Order*. Kharkiv: Tsentr osvity. Initsiatyv. Retrieved from <http://www.pravoznavec.com.ua/books/letter/320/%CA/24581#chapter> [in Russian].
4. Nediukh, M. Sotsialnyi poriadok yak atrybut politychnoi systemy ukrainskoho suspilstva [Social order as an attribute of the political system of Ukrainian society]. *Ukrainoznavstvo, Ukrainian Studies*, 2, 186-188 [in Ukrainian].
5. Nikitina, L.I. (2008). *Koncepcii sovremennoho estestvoznaniia [Concepts of modern natural science]*. Habarovsk: Izd-vo DVGUPS [in Russian].
6. Stupak, A.L. (2011). Sotsialnyi poriadok yak neobkhidna umova stabilnosti suspilnykh vidnosyn [Social order as a necessary condition for the stability of social relations]. *Derzhava i pravo, State and Law*, 51, 115-120 [in Ukrainian].
7. Bachynin, V.A., Zhuravskiy, V.S., & Panov, M.I. (2003). *Filosofii prava [Philosophy of law]*. Kyiv: In Yure [in Ukrainian].
8. Erasov, B.S. (1999). *Sravnitel'noe izuchenie civilizatsii [Comparative study of civilizations]*. Moscow: Aspekt Press [in Russian].
9. Kuras, I. (Eds.). (2004). Suchasna tsyvilizatsiia: humanitarnyi aspekt [Modern civilization: the humanitarian aspect]. *Dialog. Istoriia, polityka, ekonomika, Dialogue. History, politics, economics*, 5 [in Ukrainian].
10. Danylian, O.H., Dzoban, O.P., & Zhdanenko, S.B. (et al.). (2016). *Suchasne suspilstvo: filozofsko-pravove doslidzhennia aktualnykh problem [Modern society: philosophical and legal study of topical problems]*. O.H. Danylian (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
11. Andreiev, D.V. (2013). Pravovy poriadok yak riznovyd sotsialnoho prostoru [Legal order as a kind of social space]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho*

universytetu imeni V.N. Karazina, Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin, 1062, 42-44 [in Ukrainian].

12. Picha, V.M., Picha, Yu.V., & Khoma, N.M. (et al.). (2000, 2002). *Sotsioloɦii: terminy, poniattia, personalii [Sociology: terms, notions, personalities]*. V.M. Picha (Eds.). Kyiv: Karavela; Lviv: Novyi svit [in Ukrainian].

13. Prijivara, S.V. (2001). Socialnaia otvetstvennost i socialnyi poriadok [Social responsibility and social order]. *Praktychna filosofii ta pravoporiadok, Practical Philosophy and Law and Order*. Kharkiv: Tsentr osviti. Initsiatyv. Retrieved from <http://www.pravoznavec.com.ua/books/letter/320/%CA/24577#chapter> [in Russian].

14. Kleimenova, E.G. (2014). Socialnyi poriadok kak osnova ustoychivosti socialnoi sistemy [Social Order as the Basis of Sustainability of the Social System]. *Vestnik udmurtskogo universiteta, Bulletin of the Udmurt University, 1*. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnyy-poryadok-kak-osnova-ustoychivosti-sotsialnoy-sistemy-1> [in Ukrainian].

15. Mazuryk, O.V. (2011). Paradyhmy i metodolohichni pidvalny sotsiolohichnoho vyvchennia sotsialnoho kontroliu [Paradigms and methodological foundations of sociological study of social control]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina, Bulletin of the Kharkiv National University named after V.N. Karazin, 941, 41-45 [in Ukrainian].*

16. Peshkova, O.I. (2008). *Problema socialnogo poriadka v sisteme sociokulturnoi reguliacii sovremennogo obshchestva [The problem of social order in the system of socio-cultural regulation of modern society]*. Krasnodar [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії 14.09.2017

Nalutsyshyn V. – Ph.D in Law, Associate Professor, Professor of the Department Criminal Law and Process of the Khmelnytsky University of Management and Law, Khmelnytsky, Ukraine

Institutional Configuration of Social Order: Philosophical and Legal Dimension

The article explores the main approaches to understanding public order. It is proved that the natural order was primary and this was noticed by our ancestors, observing the objective laws of nature: the alternation of day and night, the change of seasons, tides and ebbs, the process of birth and death, and the like.

The foundations of order characteristic of any concept of understanding the social order are revealed:

– the order whether the natural or social arises from only systematized or cyclic actions, this is observed both in nature and in society;

– order is always the existence of certain rules, which entail restrictions, prohibitions, control in public life;

– the order arises where stable, reliable and productive ties are formed between different phenomena or subjects, which bind them together into a single integrity, successfully functions;

– order emerged as an antipode of chaos, anarchy or instability in society;

– the social order always indicates a person's awareness of his sociality and the importance of man to the formation of social reality;

– such awareness presupposes the existence of reciprocity: the behavior of each individual is not accidental and disorderly, but must reciprocate or complement the behavior of others;

– the order captures an element of predictability and repetition in public life: people act socially only if they know how to act in this case and what to expect from each other;

– the order indicates stability and sustainability.

Keywords: society, natural order, public order, legal order, social order.